

Деліктна відповідальність органів місцевого самоврядування за законодавством України

Олександр Гавриленко,

аспірант юридичного факультету,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: HavrylenkoOO@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0002-3906-8614

Тетяна Француз-Яковець,

д.ю.н, професор, професор секції конституційного, адміністративного

та міжнародного права кафедри державно-правових дисциплін,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: tafrantsuzya@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0002-9138-5385

Однією з ознак, яка характеризує Україну як демократичну державу, є закріплення на конституційному рівні місцевого самоврядування. Зокрема, в ст. 7 Конституції України зазначено, що в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, а ст. 140 Конституції України вказує, що під місцевим самоврядуванням варто розуміти право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1].

В ст. 140 Конституції України також зазначено, що територіальна громада може реалізовувати своє право на місцеве самоврядування як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [1]. Обираючи останній варіант реалізації права на місцеве самоврядування, територіальні громади передають частину своїх повноважень виборним органам та посадовим особам, які зобов'язані здійснювати свою діяльність в інтересах громади. Повноваження органів місцевого самоврядування є доволі широкими, вони стосуються, зокрема, соціальної, культурної сфер, сфери податків, сфери управління власністю територіальної громади тощо. Реалізація повноважень органами місцевого самоврядування може спричиняти як позитивні, так і негативні наслідки для інших суб'єктів, зокрема, для фізичних та юридичних осіб.

Саме тому разом з врегулюванням повноважень органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб в законодавстві також має бути врегульована їх відповідальність, зокрема, деліктна. Як слушно зазначає Іванова Т. М.: «Існування юридичної відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування є свого роду противагою правам, які надані місцевому самоврядуванню, запорукою недопущення зловживання владою на місцевому рівні, гарантом дотримання законності та реалізації прав і свобод людини й громадянина» [2, с. 187]. Повністю погоджуємося з думкою вченої та вважаємо правильним проаналізувати регулювання деліктної відповідальності органів місцевого самоврядування за шкоду, завдану приватним особам, в законодавстві України, адже деліктна відповідальність органів місцевого самоврядування є одним із найважливіших інструментів захисту прав і свобод людини в державі.

Так, положення про деліктну відповідальність органів місцевого

самоврядування можна знайти в Конституції України, а саме в ст. 56, де, зокрема, зазначено, що кожен має право на відшкодування за рахунок органів місцевого самоврядування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень [1].

Положення вищезгаданої ст. 56 Конституції України щодо деліктної відповідальності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб деталізуються в інших законодавчих актах. Наприклад, ст. ст. 1173-1175 Цивільного кодексу України визначають, зокрема, підстави для відшкодування шкоди, завданої органами місцевого самоврядування (ст. 1173), шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу місцевого самоврядування (ст. 1174), та шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності (ст. 1175) [3]. Також норми, що регулюють деліктну відповідальність органів місцевого самоврядування, можна знайти в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», а саме в ст. 77, яка визначає, що шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування – за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом [4].

Отже, на сьогоднішній день правове регулювання деліктної відповідальності органів місцевого самоврядування або їх посадових осіб за шкоду, завдану ними фізичним або юридичним особам, в законодавстві України є доволі детальним, структурованим та зрозумілим, що, на нашу думку, позитивно характеризує функціонування інституту відшкодування шкоди, завданої органами місцевого самоврядування або їх посадовими особами, як засобу захисту та відновлення прав людини.

Окремо варто акцентувати увагу на моменті, що, при визначенні правового регулювання деліктної відповідальності органів місцевого самоврядування, законодавець в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» чітко вказав, що, якщо особі було завдано шкоди рішеннями, діями або бездіяльністю посадової особи органу місцевого самоврядування, то така шкода відшкодовується саме за рахунок власних коштів цієї посадової особи [4]. Такий підхід щодо відшкодування шкоди, завданої посадовою особою органу місцевого самоврядування, відрізняється від того, який застосовується у випадку завдання приватній особі шкоди посадовою чи службовою особою органу державної влади або органу влади Автономної Республіки Крим, при якому шкода відшкодовується за рахунок відповідного бюджету з можливістю в подальшому стягнути кошти з посадової особи в порядку регресу. На нашу думку, підхід щодо відшкодування шкоди за рахунок власних коштів посадових осіб органів місцевого самоврядування, які завдали цю шкоду, є прогресивним, оскільки посилює відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування за їх діяльність та потенційно сприяє більш посиленому захисту прав і свобод

людини та громадянина. Підтвердженням останнього, зокрема, може слугувати наявна на сьогоднішній день судова практика в справах про відшкодування шкоди, завданої приватним особам посадовими особами органів місцевого самоврядування, в якій суди зобов'язують стягнути кошти для відшкодування шкоди саме з посадових осіб [5; 6].

Ключові слова: деліктна відповідальність; органи місцевого самоврядування; посадові особи; відшкодування шкоди; законодавство України.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2024).
2. Іванова Т. М. Відповідальність органів і посадових осіб муніципальної влади в Україні: історико-правовий аналіз. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 185-197. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/a388df79-b4bb-4d52-a04b-1b854e140dae/content> (дата звернення: 24.11.2024).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 03.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 23.11.2024).
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення: 30.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 24.11.2024).
5. Рішення Чигиринського районного суду Черкаської області від 07 травня 2012 р., судова справа № 2/2321/50/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/23870404> (дата звернення: 22.11.2024).
6. Рішення Чигиринського районного суду Черкаської області від 20 жовтня 2015 р., судова справа № 708/705/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/63438010> (дата звернення: 22.11.2024).